

A szent és a profán pipacsmezején

Lajtos Nóra *A tölcserjázmin éneke* című kötetéről

Cédrus Művészeti Alapítvány, 2021

Az élet szenvedély, az élet szenvedés
Az élet felnőtt, az élet gyermeki,
Az élet szemhéján átfénylik a hit,
Az életet élni kell, amíg az Isten engedi
(Lajtos Nóra: *Szekvenciák*)

Lajtos Nóra új kötete, *A tölcserjázmin éneke* belső, önértelmező utazásra hívja olvasóit, melyben legfőbb útítársa a lelkiismeret és a hit. A magyar nyelv és irodalom, valamint ének-zene szakos tanári diplomával rendelkező költő zongora szakos oklevelet is birtokol. A zenei képzettség említése Lajtos Nóra költészetértelmezésében nem véletlen, valamennyi sorát átítatja a zeneiség, az a ritmikus lüktetés, mely csak azoknak sajátja, akiket magával ragad és folyamatosan kísér a dallal való együttélés varázsa.

„Hullámzó daltenger vagyok, / a partok ütemvonalai elsodrónak / a térben, de minden szünetjelbe / belekapaszkodom, hogy ne kelljen / nagyon-nagyon félnem” – írja vallomásosan, hiszen a költészet a csodák barlangját feltárja számára, s a szavakkal való ‘játszózás’ közben olyan helyekre jutunk el, ahol bekukkantathatunk a mögöttesbe, túljuthatunk kétségeinken, s bizalommal fordulhatunk Istenhez kérésünk teljesítésének reményében.

Aligha találunk költőt, aki ne írt volna istenes verseket, akinek nem voltak az életében olyan időszakok vagy pillanatok, amikor erős kötődést érzett, hogy a Teremtőhöz forduljon segítségért, vagy kilátástalan helyzetében perlekedjen vele, számon kérje tőle élete sikertelenségének okait. A költők legtöbbször saját vagy kö-

zösségük trauma tapasztalatainak feldolgozásához fordulnak Istenhez, s ennek lehetünk tanúi Lajtos Nóra új kötetében is.

Többféle isten-arc jelenik meg a magyar lírában. Elég Balassira, Adyra vagy József Attilára gondolnunk, vagy megismerkednünk a mélyen vallásos Reményik Sándor verseivel, hiszen ezek az írások az alkotó életében egy zarándokút vállalását jelentik, ahol a költő elkerülhetetlen találkozik a hit minden örömeivel és az emberi gyarlóságból fakadó kételkedés vagy ép-penséggel a Teremtőhöz intézett szemrehányás kínzó érzésével. Az alaphang lehet bűnbánat, fohászkodás, számonkérés; elfogadás és elutasítás, hit és kétely ambivalenciája, ami például Pilinszky egész életművét végig kíséri. Érdeemes idézni Karinthy Frigyes gondolatát a *Noteszlapok*-ból, ennek megerősítésére: „Úgy érzem, hamarabb eljutok hozzá a benne való kételkedés révén, mint a benne való hit útján.”

Lajtos Nóra verseiben nyoma sincs ennek az ambivalenciának. ‘Lelki játszótérén’ a szerető, gondoskodó istenkép jelenik meg, azzal a már-már naiv gyermeki tisztasággal, mely finom húrozatú verseiben az eredendően tiszta, szenvedésmentes édeni állapotok iránti vágyódását varázsolja elénk, ugyanakkor azonosul Jézus szenvedéseivel és saját életének megpróbáltatásaiban vállalja annak magára vonatkozó következményeit is. „égbe lendült tarisznyámban / elfér Jézus keresztfája” – írja meggyőződéssel Kányádi Sándornak ajánlott versében. A népdal tisztaságú *Pünkösd napján* soraiban pedig érezzük, Isten akkor is segít, ha olykor le-térünk az útról:

Pünkösdi rózsaszál szirmait kibontja
illatos reggelen öltözik pirosba
illatos reggelen szava száll magasba:
aki hisz őbenne, nyitott a titokra [...]

köztünk jár most is ő, lábnyomába lépni
csak az tud, aki mer még nagyokat hinni.

Lajtos Nóra verseiből bizonyos személyes predestináció árad, elfogadja halandóságát, sőt fiatal kora ellenére az elmúlás gondolata is folyamatosan kíséri, mely önnön traumatapasztalataiból bontakozik ki. Megjelenik az ágostoni gondolat, melynek értelmében Isten szereti és megváltja az embert, segíti problémái feldolgozásában. A Teremtő iránti töretlen bizalom sugárzik minden sorából. „Kicölöpöztem az életem, / de a karókat Isten, tudom, reggelre megint felszedi.” A reális és az imaginárius egyazon pillanatban jelenik meg, ez teszi a verseket nagyon életszerűvé. Isten a mindennapi történések részesévé válik, transzcendens és személyes, így nem távolságtartó, sőt társként, problémamegoldó segítőként antropomorffá válik olyan módon, hogy a gyarló emberi lelkek között a tökéletes embert testesíti meg, aki valójában maga a világszellem, mégis oly közel van. Nyilvánvaló, az ember vágyódik arra, hogy az élő Isten számára megjelenjen, s bizonyos megtapasztalásokra van szüksége, hogy rájőjjön, Istent magában hordja egy másik szellemi szférát idézve, hiszen nem lehet azonos vele.

A kötetben számtalan versben találjuk szembe magunkat azokkal az emberekkel, helyszínekkel és életeseményekkel (Nádudvar, nagyszülők, zenei élmények, kórházi szenvedés), melyek a költő számára meghatározóak, és az elégikus hangvételre is magyarázatot adnak. „Olyan fekete az este, / mint a nádudvari kerámiatányér... Avaríze van a napoknak, / az ősz tincseibe bele-belekap a múlt... néma sötétség legbelül, / kívül indázó gombafonalak: / nyakamra tekerednek, megfojt / az éjszaka, / de reggelre a szikfűszagra / mindig feltámadok.”

Az *Éjjeli misében* a gyermekkori és a templomi áhítat nyújtotta élmények sajátos ötvözete valósul meg, az emlékképek olykor naturalisztikus megjelenítése teljes harmóniában van a véres tollpíhek látványával, a kopasztóvíz szaga úgy keveredik a templomi tömjénzsgal és a szénaszagú istállóval, hogy érezzük, teljesen rendjén való mindez, a vers minden részletében a nagy egészhez való viszony jelenik meg. Lajtos Nóra költészete példa arra, hogy az irodalom és az imádság egymással műfajilag rokonságot mutatnak. A bibliai elemek és történetek egy hihető, valószínűságon nagyon is érzékelhető világban kapnak helyet, így válik minden realiztikussá, így érezhetjük egyértelműen igazságnak a vers utolsó soraiban a költői megvilágosodást. „a templomból / kifelé menet, utolsóként még egyszer visszanezek: ott ül a volt / helyemen, Ő / is összekucorodik. Felsajdul bennem a gondolat: mindvégig / bennem volt / az Isten, és én mindvégig kívül kerestem. / A betlehemi jászolban piheg a hitem.” A felidézett gyermekkori pajkosságokat azután hamarosan ünnepélyessé varázsolja a lucfenyő illata és a rajta lebegő, vattából rögtönzött angyalkák.

Lajtos Nóra istenarca barátságos, még a számonkérésben sem az a félelmetes feljebbvaló, akivel érdemes távolságot tartani. A mennybéli állapot megjelenítése a boldogság és teljesség kapujának megnyitása, az az euforikus állapot, mely a teremtett világban nem adatik meg csak ott, ahol „az Isten oltogat / újabbnál újabb fákat, oda, ahová / nem rak fészket többé már a félelem... [...] ahol összetörik az idő / s mi fölseperjük, mint földi szemetet”.

Ezekben az istenkereső versekben egyfajta *panenhenizmus* jelenik meg, minden egybeolvad a teremtett világban, s olyan teljesség jön létre, mely lehetővé teszi, hogy a diszharmóniából harmóniát teremthessünk. Plótinosz görög bölcsele megállapítását érzem kibontakozni itt egy olyan költői attitűdben, amikor a gondviselés nem engedi, hogy az ember elveszítse

önmagát. Minden szenvedése és elítélendő cselekedete ellenére sem marad magára, s a *Szonja Zsukovszkaja naplójából* című vers záró sorainak kérdésfeltevése látszólagos bizonytalanságában is azt sugallja, 'a stigma nem látszik homlokunkon, de azért Isten majd mégis a karjaiba vesz bennünket'.

Isten tökéletességének és a gonosz uralta világnak az összeegyeztethetősége valósággá válik Lajtos Nóra verseiben, a feloldozás és a megkönnyebbülés szépsége dominál a sötétebbre festett képek mellett is, panteisztikus ábrázolásával alázat ébred az emberben minden létező iránt. A költő együtt él az őt körülvevő növényvilággal. A virágok, a természeti jelenségek és a mindennapi élet használati tárgyai mind-mind a teremtés részeként jelenik meg. Így azt is el tudjuk fogadni, hogy létünk és tudásunk önmagunk által határolt. A „hamuszínű februári hó”, az éjszakák „csillagrojttjai”, a „vérszagú rózsák”, a „gyephajnali csönd” olyan képi világot tár elénk, ahol a versben bujkáló Istennel találkozhatunk, s érezhetjük, ez a *valóság* maga az Isten, ez nem az a teremtett világ, ahol élünk, mert az az Isten *valóságánál* alacsonyabb rendű.

sarka törik
a múlt időnek
szomjazom az Istent [...]

a selyemréten,
végignyúlok arccal
a szégyentől lefelé,
s elindulok lassan
a versben hazafelé.

Lajtos Nóra verseiben ismert imaszövegek válnak a versszöveget szerves részeivé; a szent és a profán együttélésének, összefonódásának lehetünk tanúi például *A gadarai* című versben. A Bibliából jól ismerjük ezt a történetet, Jézus többször járt ezen a vidéken, itt gyógyított meg egy démonoktól megszállott embert, majd a démonokat disznókba költöztette, melyek a meredek parton át a tóba zuhantak és megfulladtak. A bibliai történet költői interpretá-

lását valós élményekkel folytatja, hogy a valóság disszonáns tényeinek sokaságát harmonikus egységbe olvassza. Az eset felidézését követően Lajtos Nóra versében könyörgés következik, melyben a gyarló ember szenvedéseitől szeretne megszabadulni, s az érzelmi-hangulati-gondolati dinamizmusban személyes kérelemmel zár, mintegy kiemelve hitének erejét. „Szabadíts meg Uramjézus hitetlenkedő hétköznapjaimtól, / hogy egyszer majd tanítványoddá tehess, ha Te is úgy akarsz... a parton állva leborulok / előtted, s közben látom lábnyomaid, de nem vagyok méltó, hogy / beléjük lépjek, hanem csak egy szóval mondd, s meggyógyul / az én lelkem.”

A valóságmozzanatok és a kifejezőmozzanatok sűrítésével olyan élményenergiák szabadulnak fel ezekben a versekben, melyek érzelmi-esztétikai-gondolati élményeket teremtenek az olvasóban.

Nyilvánvaló, hogy számtalan, a költő életében szerepet játszó szubjektív megtapasztalás alakítja a megjelenő élményfolyamatot, mely sajátos asszociációs kapcsolatot hoz létre a képek, a szavak és a mondatok között, így lépünk Lajtos Nórával együtt a tapasztalati világ talajáról indulva a transzcendencia világába.

Egyéni hajlamok és trauma tapasztalatok arra utalnak, hogy Lajtos Nóra az ember által végigélhető szenvedésnek már nagyon sok stációját megjárta. *A Kórterem* négy szenvedés-stációjában négy orvosi esetleírást olvashatunk a kikerülhetetlen halandóság és kilátástalanság minden keserűségével, mégis mind a négy út Istenhez vezet, mert „Isten bő, irgalmas ingujjában egyszer mindenki hazatalál.”

Így lesz a költészet fájdalmas érintés, melyből majd a végén megeremtődik az öröm, s a halhatatlanság energiamezőjére lépünk. A sors megszemélyesítésével a világszellem is személyessé, a szeretet fegyverhordozójává válik.

Lajtos Nóra a vallásos odaadás, az eredendő tiszta édeni állapotok iránti vágyódását varázsolja elénk. Lírájában benső

tájak és tisztások vannak, pipacsmezők és pünkösdi rózsák, s ha követjük a költőt ezen az útvonalon, a mindennapi élet gondjai „madárnyomok lesznek a hóban”, a törött szárnyú madarak újra repülni fognak, s a tisztáson a lábnyomok és a hangok visszanyerik eredeti, nemes jelentésüket.

Amikor Isten a szíveden ül,
nincs benned hatalmas betöltetlen űr.
Szeretéből szaggatott lélek-pogácsák
sülnek ki a forró nyárban, és az égi
madárkák
mind azt csipegetik áldást remélve,
és te is azért fohászkodsz, óembered helyébe
lépjen az újember, a Megváltó személye
hozza el a békédet...

Lajtos Nóra kötete derűt, megnyugvást hoz szívünkbe, hitünket megerősítő élmények birtokába jutunk. És az élmények tudatos interiorizáltságában halljuk majd a tölcsérjázmin énekét, tudjuk, ez a szeretetindának nevezett növény is mindig felfelé kúszik, fel édeni magasságokba, ahol megérint minden lényt az újjászületés öröme. Ha végigolvassuk Lajtos Nóra verseit, érezzük, miközben soha nem rendelkezhetünk objektív bizonyossággal Isten létezéséről, az egyén saját életében igazzá teheti Isten létezését azzal, hogy úgy él, mint aki tudja, Isten valóban létezik, s képes arra, hogy a vele való önazonosságot hangsúlyozza.

Csontos Márta

Gvárdián Ferenc: Cullácsy Lajos II. (bronz, 27×15×5 cm, 2012)

CSONTOS MÁRTA (1951) tanár, költő, irodalomtörténész. PhD-fokozatát a PPKE BTK Irodalomtudományi Doktoriskolájában szerezte 2019-ben. Legutóbbi kötetei: „Zászló a szélben”. *Transzcendencia és küldetésstudat Reményik Sándor költészetében* (Hungarovox, 2020), *Carpe diem-kísérletek* (Napkút, 2021).